

Kontrollkäik AS Hoolekandeteenused Tori Kodusse

(1) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 29.11.2012 etteteatamata AS Hoolekandeteenused Tori Kodu ööpäevase erihoolekandeteenuse osutamist.

Tori Kodu (edaspidi *Tori Kodu*) on AS-le Hoolekandeteenused kuuluv erihoolekandeteenuseid osutav asutus.

Tori Kodu osutatakse järgnevaid erihoolekandeteenuseid:

- töötamise toetamise teenus
- toetatud elamise teenus
- ööpäevaringne erihooldusteenus

Sotsiaalkindlustusameti andmetel osutas Tori Kodu 01.11.2012 seisuga ööpäevast erihoolekandeteenust 64 kliendile.¹

Viimati kontrollis õiguskantsler Tori Kodu 14.10.2011.²

(2) Õiguskantsler kontrollis, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikust alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokolli artiklis 3 sätestatud riigi ennetusasutuse funktsiooni, kas külastatud asutuses on teenuste osutamisel tagatud isikute põhiõigused ja -vabadused.

(3) Kontrollkäigu raames külastasid õiguskantsleri nõunikud Tori Kodu ruume ning vestlesid ringkäigu ajal asutuse töötajatega. Õiguskantsleri nõunikud pöörasid kõrgendatud tähelepanu ööpäevaringsel erihooldusteenusel viibivate isikute liikumisvabaduse ja vabaduspõhiõiguse tagamisele ning eraldusruumi sisustuse ja selle kasutamise õiguspärasusele. Täiendavalt tutvusid nõunikud eraldamise registriga.

(4) Õiguskantsleri seisukoht

Kontrollkäigu tulemusel leidis õiguskantsler, et Tori Kodu eraldusruumi kasutamine alkoholihoobes isikute väljamagamise ruumina on probleemne.

Eraldusruumi eesmärgipärane kasutamine

Kontrollkäigul selgus, et Tori Kodu eraldusruumi põrandal oli madrats puhaste linadega ning nurgas asus ämber. Vestlusel töötajatega selgus, et viimane eraldamine leidis aset eelmisel aastal, küll aga võimaldatakse eraldusruumi väljamagamiseks kasutada alkoholihoobes klientidel, kes loomulike vajaduste rahuldamiseks võivad vajada ämbrit. Ust isiku eraldusruumis viibimise ajal sellisel juhul ei lukustata.

Võimaldades alkoholihoobes inimesele eraldusruumi kasutada väljamagamiseks ning kui eraldusruumi ust ei lukustata, siis pole seaduse mõttes tegemist eraldamisega. Isiku vabaduse piiramist ei esine ning seepärast õiguskantsler eraldi väljamagamise ruumi võimaldamises probleemi ei näe. Küll aga näeb õiguskantsler probleemi selles, et Tori Kodu kasutatakse

¹ Erihoolekandeteenuse osutajate teenusekohtade andmed 01.02.2013 seisuga on kättesaadavad aadressil http://www.ensib.ee/public/erihoolkanne/Erihoolekandeteenuste_osutajad_01022013.pdf.

² Kontrollkäigu kokkuvõte on kättesaadav aadressil: http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaigu_kokkuvote_tori_hooldekodu.pdf.

ainsat eraldusruumi muul otstarbel. Järgnevalt selgitab õiguskantsler, miks ta selles probleemi näeb.

Sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi SHS) § 20² järgi võib ööpäevaringse erihooldusteenuse osutaja kasutada isiku suhtes vabaduse piiranguna ainult eraldamist. Nähtuvalt SHS § 20² lg-st 4 on isiku teistest eraldamine lubatud muu hulgas siis, kui on olemas isikust tulenev otsene oht isiku enda või teise isiku elule, kehalisele puutumatusele või füüsilisele vabadusele ja puuduvad muud eraldamist välistavad alused. Seega on eraldamine lubatud nii inimese enda kui ka teiste inimeste kaitseks. Põhiseaduse (edaspidi PS) § 13 järgi on igal isikul õigus riigi ja seaduse kaitsele. Nimetatud üldine kaitsepõhiõigus koostoimes PS §-st 20 tuleneva vabadusõigusega tagab selle, et isiku vabaduse võtmine saab toimuda üksnes seaduses ettenähtud alusel ja korras.

Õiguskantsler on seisukohal, et Tori Kodu peaks eraldusruumi kasutama ainult eraldamise eesmärgil, kuna teiste ohjeldusmeetmete rakendamise võimalus tal puudub. Eraldusruumi kättesaadavus peab olema tagatud igal ajal, kuna kliendi eraldamise vajadus võib tekkida ootamatult. Vastasel juhul võib olla vajalik kliendi eraldamine selleks mitte kohandatud ruumi, kus võib tekkida lubamatu oht kliendi elule ja tervisele.³ Seepärast ei saagi pidada lubatavaks eraldusruumi kasutamist alkoholijoobes klientide väljamagamiseks.

Kuigi kontrollkäigul ei tuvastanud õiguskantsleri nõunikud, et eraldamisel kasutataks ämbrit tualetina, selgitab õiguskantsler sellega seoses, et põhiseaduse § 18 tuleneva piinamise, julma või väarikust alandava kohtlemise keelu alusväärtuseks on inimväarikus.⁴ Inimväarikuse riive sõltub mitme teguri koosmõjust. Halvad või olematud sanitaartingimused (ämbri tualetina kasutamine ning selle hoidmine eraldusruumis) võivad endas kujutada ebainimlikku või alandavat kohtlemist⁵ ning inimväarikuse riiveks saab lugeda alandavates tingimustes viibimist eraldamise kohaldamise ajal. Eraldamisel ämbri tualetina kasutamisega seoses on piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee asunud seisukohale, et tualetile juurdepääsu puudumist võib kergesti lugeda alandavaks kohtlemiseks.⁶

Kuna põhiseaduse § 18 lg 1 keelab inimest väarikust alandavalt kohelda leiab õiguskantsler, et eraldamise rakendamisel ei saa ämbri kasutamist eraldatud kliendi tualetina lugeda aktsepteeritavaks. Eraldatud kliendil peab olema tagatud juurdepääs tualetile.

Tulenevalt eeltoodust soovib õiguskantsler AS-l Hoolekandeteenused **tagada eraldusruumi eesmärgipärane ja nõuetekohane kasutamine Tori Kodus. Eraldamisel tuleb tagada eraldatud kliendile ligipääs tualetile.**

³ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (CPT) on korduvalt rõhutanud vajadust eraldada isik selleks kohandatud ruumi. Vt CPT 16. üldaruanne (CPT/Inf (2006) 35), p 48.

Kättesaadav aadressil: <http://www.cpt.coe.int/en/annual/rep-16.pdf>.

⁴ Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2012, § 18, p 1. Kättesaadav aadressil: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-18/>.

⁵ *Ibid*, p 11.

⁶ CPT aruanne Küprose valitsusele CPT/Inf (2008) 17, p 103. Kättesaadav aadressil: <http://www.cpt.coe.int/documents/cyp/2008-17-inf-eng.pdf>.

(5) Kokkuvõte

Õiguskantsler teeb kontrollkäigu tulemusel isikute põhiõiguste ja -vabaduste tagamiseks Hoolekandeteenused AS-le soovitusel tagada Tori Kodus eraldusruumi eesmärgipärane ja nõuetekohane kasutamine.

Õiguskantsler palub AS-lt Hoolekandeteenused teavet tehtud soovitusel täitmise kohta hiljemalt 01.05.2013.